

ПОЛІТИКА І ПРАВО

УДК 340.12:342.737

doi: <https://doi.org/10.33270/02212101.60>

Комнатний С. О. – кандидат педагогічних наук, докторант кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2124-2047>

Філософія сталого розвитку як дороговказ для формування сучасної державної житлової політики

Мета дослідження – внесення пропозицій щодо необхідності переосмислення на філософському рівні парадигм формування стратегії сталого розвитку в галузі житлової політики держави та розробки керівних принципів формування житлової стратегії з метою досягнення Цілей сталого розвитку. **Методологічний інструментарій** обрано з урахуванням поставленої мети, специфіки предмета й об'єкта дослідження з огляду на системний порівняльно-правовий аналіз міжнародних актів у сфері сталого розвитку та житлової політики. Моделювання керівних принципів – з урахуванням головних постулатів сталого розвитку. **Наукова новизна.** У зв'язку з імплементацією Україною низки міжнародних актів у сфері сталого розвитку, виникає потреба в опрацюванні на науковому рівні можливості їх практичного впровадження та осмислення їх суті, впливу на суспільство на філософсько-правовому рівні. **Висновки.** Міжнародні організації у своїй діяльності розглядають сталий розвиток як ключову ідеологію третього тисячоліття, тоді як міжнародні нормативно-правові акти визначають проблему забезпечення громадян житлом як одну з проблем на шляху до сталого розвитку й закликають держави до формування житлових стратегій, спрямованих на реалізацію житлових політик, у яких буде врегульовано питання забезпечення достойним житлом усіх.

Ключові слова: сталий розвиток; керівні принципи; житлова стратегія; житлова політика; достатнє житло; доступне житло; достойне житло; житлові права.

Вступ

«Право людини на достатнє житло – це право кожної жінки, кожного чоловіка, молодій людині та дитині на придбання й збереження надійного та безпечного помешкання й суспільного оточення для життя в мирі й гідності» (Miloon, Kothari, 2009.)

Емпіричну базу дослідження впливу впроваджуваних житлових політик на забезпечення сталого розвитку становлять міжнародні директиви, акти й принципи, метою яких є забезпечення не лише окремих прав людини, а й гарантії існування цивілізованого людства як такого. Житло для будь-якої людини від її народження є природною потребою. Важко уявити собі представника людства, який не усвідомлює, що житло – місце, де людина почувається в безпеці, де вона може бути захищеною як фізіологічно, так і психологічно.

У процесі еволюції людини як *homo sapiens* відбувався процес генерування й постійного вдосконалення низки суспільних потреб, які згодом так чи інакше сформували базу прав людини. І житло було й залишається ключовою ознакою базових природних потреб людини. У контексті нематеріальної суті сприйняття можливості існування людини важливішим за житло є лише саме життя.

Усвідомлення необхідності житла для людини як місця, де людина може задовольняти свої фізіологічні та психологічні потреби, призводить до піднесення цієї потреби як природного права кожної людини на рівень міжнародних норм права.

Проблеми сталого розвитку та житлової політики досліджували такі вітчизняні й іноземні науковці, як: О. Бурлака, І. Дзюба, Д. Дроздов (Droz dov, 2020), О. Дурман (Durman, 2020), В. Зуєв, У. Клеєфіш-Йобст, Л. Корольчук (Korolchuk, 2020), О. Кучеренко, О. Непомнящий, В. Ніколаєв, М. Тарантіно, М. Фесенко (Fesenko, 2020), О. Челак (Chelak, 2016), Л. Черенько (Cherenko, 2018), К. Юнг (Klieefish-Yobst, Keddermann, & Yunh, 2020) та інші.

Попри наявність значної кількості наукових досліджень у галузі сталого розвитку та житлової політики, природні права громадян на достойний рівень проживання практично не впроваджено, що ставить під загрозу не лише досягнення Цілей сталого розвитку, а й подальший розвиток цивілізованого суспільства загалом.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є осмислення ідеології сталого розвитку на філософському рівні, практичне відображення її парадигми в нормативних документах і напрацювання основних постулатів

права на житло, які мають стати дороговказом для формування державних житлових стратегій з кінцевою метою забезпечення сталого розвитку.

Для досягнення зазначеної мети сформульовано такі завдання: дослідити й проаналізувати філософську суть сталого розвитку та місце житлових прав людей у ній.

Виклад основного матеріалу

У міжнародному праві визнано право кожного на достатній життєвий рівень, зокрема, на достатнє житло, що втілено в основних міжнародних актах як одна з основних потреб людини.

Достатнє житло було визнано частиною прав на гідний життєвий рівень у Загальній декларації прав людини, прийнятій Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй (ГА ООН) 10 грудня 1948 року: ст. 25.1 «Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включно з їжею, одягом, житлом, медичним доглядом і необхідним соціальним обслуговуванням, який є потрібним для підтримки здоров'я, добробуту її самої та її сім'ї» ("Zahalna deklaratsiia", 1948).

Відповідно до ст. 11.1 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, ухваленого Генеральною асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 16 грудня 1966 року, який набув чинності 3 січня 1976 року: «Держави, що беруть участь у дійсному Пакті, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього самого і його сім'ї, включно з достатнім харчуванням, одягом і житлом, і на безперервне покращення умов життя» ("International Covenant").

Право на повагу до приватного й сімейного життя закріплено в Європейській Конвенції з прав людини, прийнятій відповідно до Загальної декларації прав людини з метою дотримання країнами-підписантами (учасниками Ради Європи) й забезпечення ними основоположних свобод людини. Цей документ було підготовлено для підписання 4 листопада 1950 року, а набув чинності 3 вересня 1953 року. У ст. 8 Конвенції зазначено: «Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла й кореспонденції» ("Konventsiiia prozakhyst", 1950).

Відповідно до ст. 10 Декларації соціального прогресу й розвитку Організації Об'єднаних Націй (1969 рік) передбачено: «Забезпечити всіх, особливо осіб, які мають низький рівень доходів і великі сім'ї, задовільними житловими та комунальними послугами». Право на забезпечення мінімальними, проте гідними умовами проживання втілено в низці міжнародних пактів про права окремих категорій громадян (біженців, корінних народів, трудящих, мігрантів тощо) ("Deklaratsiia sotsialnogo progressa", 1969).

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965 рік) ухвалена резолюцією 2106 А (XX) ГА ООН та набрала чинності 4 січня 1969 року. Контроль за її виконанням державами здійснює Комітет ліквідації расової дискримінації. Згідно зі ст. 5 цього документа: «Відповідно до основних зобов'язань, викладених у ст. 2 цієї Конвенції, держави-учасниці зобов'язуються заборонити й ліквідувати расову дискримінацію у всіх її проявах та забезпечити рівність кожної людини перед законом без розрізнення раси, кольору шкіри, національного або етнічного походження, особливо стосовно здійснення наступних прав в економічній, соціальній та культурній галузях, зокрема, права на житло» ("Deklaratsiia sotsialnogo progressa", 1969).

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 рік) ухвалена резолюцією 34/180 ГА ООН та набрала чинності 3 вересня 1981 року. Контроль за її виконанням державами здійснює Комітет ліквідації дискримінації щодо жінок. У ст. 14 (2. h)) Конвенції зазначено: «Держави-учасниці вживають усіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок у сільських районах з тим, щоб забезпечити на підставі рівності чоловіків і жінок їхню участь у розвитку сільських районів та в одержанні користі від такого розвитку, і, зокрема, забезпечують таким жінкам право користуватися належними умовами життя, особливо житловими умовами, санітарними послугами, електро- і водопостачанням, а також транспортом і засобами зв'язку».

Конвенція про права дитини (1989 рік) ухвалена резолюцією 44/25 ГА ООН 1989 року й набрала чинності 1990 року. Контроль за виконанням її державами здійснює Комітет прав дитини. Згідно зі ст. 27 (3) цього акта: «Держави-учасниці відповідно до національних умов і в межах своїх можливостей вживають необхідних заходів щодо надання допомоги батькам та іншим особам, які виховують дітей, у здійсненні цього права і, за необхідності, надають матеріальну допомогу та підтримують програми, особливо щодо забезпечення харчуванням, одягом і житлом».

Конвенція про статус біженців (1951 рік) ухвалена 1951 року Конференцією повноважних представників з питань статусу біженців й апатридів ООН і набрала чинності 22 квітня 1954 року. Відповідно до ст. 21 документа: «Оскільки житлове питання регулюється законами або розпорядженнями чи перебуває під контролем всенародної влади, держави, що домовляються, надаватимуть біженцям, які законно проживають на їхній території, якомога більш сприятливий правовий статус, у будь-якому разі, не менш сприятливий,

ніж той, який зазвичай мають іноземці за тих самих обставин».

Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей (1990 рік) ухвалена Резолюцією 45/158 ГА ООН та діє з 1 липня 2003 року. Контроль за виконанням Конвенції державами здійснює Комітет захисту прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей. У ст. 43 (1. d)) документа зазначено: «Трудящі-мігранти користуються рівним режимом роботи за наймом із громадянами держави щодо: ...d) забезпечення житлом, зокрема житлом, що надається за програмами соціального забезпечення, і захисту від експлуатації через орендну платню за житло».

Декларація прав дитини (1959 рік) проголошена резолюцією 1386 (XIV) ГА ООН. Відповідно до принципу 4 Декларації: «Дитина повинна користуватися благом соціального забезпечення. Їй повинно належати право на здорові зростання й розвиток; з цією метою спеціальні догляд й охорона повинні бути забезпечені як їй, так і її матері, включно з належним допологовим і післяпологовим доглядом. Дитині повинно належати право на належні харчування, житло, розваги й медичне обслуговування».

Рекомендація Міжнародної організації праці (МОП) № 115 про житлове будівництво для трудящих (1961) ухвалена на 44 сесії Генеральної конференції МОП. Згідно з принципом 2 документа передбачено: «Метою національної політики [житлового будівництва] повинно бути сприяння (в межах загальної політики житлового будівництва) в будівництві житлових будинків і запровадженні гідного комунального обслуговування з метою забезпечення всіх трудящих та їхніх сімей відповідним задовільним житлом і придатними для життя умовами. Повинна надаватися відомий ступінь першочерговості в забезпеченні осіб, які найбільш нагально потребують житлового приміщення».

Декларація соціального прогресу та розвитку 1969 року проголошена резолюцією 2542 (XXIV) ГА ООН. Відповідно до частини II: «Соціальний прогрес і розвиток повинні бути спрямовані на постійне підвищення матеріального та духовного рівня життя всіх членів суспільства при повазі та забезпеченні прав людини і основних свобод через прагнення до наступних головних цілей: ...f) забезпечення всіх, особливо осіб, які мають низький дохід і великі сім'ї, задовільним житлом і комунальним обслуговуванням» ("Deklaratsiia sotsialnogo progressa", 1969).

У Ванкуверській декларації щодо населених пунктів (1976 рік), ухваленій Конференцією ООН з населених пунктів, у розділах III (8) і II (A.3) зазначено: «Належне житло й обслуговування є

основними правами людини, що вимагає від урядів забезпечення їхньої реалізації для всіх народів, починаючи з безпосередньої допомоги найбільш нужденним через здійснення цілеспрямованих програм самопомогі та громадських дій. Уряди повинні намагатися усунути всі перешкоди, що заважають досягненню цієї мети. Особливе значення має ліквідація соціальної та расової сегрегації, зокрема, завдяки створенню більш збалансованих об'єднуючих громад, різних соціальних груп, професій, житла та комунальних зручностей».

«Ідеологію держав утілено в їхній політиці щодо населених пунктів. Як потужна зброя перетворень, така політика не повинна використовуватися для вигнання людей з їхніх будинків і з їхньої землі або для закріплення привілеїв й експлуатації. Політика в галузі населених пунктів повинна відповідати принципам, викладеним у Декларації принципів та в Загальній декларації прав людини».

У ст. 8 (1) Декларації про право на розвиток (1986 рік), ухваленої резолюцією 41/128 ГА ООН, зазначено: «Держави повинні вживати на національному рівні всіх необхідних заходів для забезпечення права на розвиток і забезпечити, зокрема, рівність можливостей для всіх щодо доступу до основних ресурсів, освіти, охорони здоров'я, харчування, житла, зайнятості й справедливого розподілу доходів. Має бути вжито ефективних заходів для забезпечення активної ролі жінок у процесі розвитку. Для ліквідації всіх соціальних несправедливостей мають бути проведені відповідні економічні й соціальні реформи».

Процитовані документи містять ключові правові принципи, які безпосередньо стосуються права на житло й формують міжнародне законодавство в галузі прав людини та філософські принципи й постулати щодо права на житло як одного з основних прав людини. Аналіз міжнародних норм права й окремих рішень ООН та Ради Європи дає бачення необхідності розуміти право на достатнє житло у значно ширшому контексті, ніж лише як право на дах над головою. Право на достатнє житло передбачає наявність і реалізацію комплексу прав та свобод людини, зокрема: гарантованість проживання, реституцію, рівний і недискримінаційний доступ до житла, участь в ухваленні рішень, пов'язаних з житловими правами, як на національному, так і на місцевому рівнях.

Рада з прав людини ГА ООН на 37 сесії 2018 року закликала держави розглядати поняття достатнього житла як компоненту права на гідний життєвий рівень і права на недопущення дискримінації в усіх її проявах. Спеціальний

доповідач з питання про достатнє житло у своїй доповіді зазначив: «Сьогодні ми переживаємо критичний момент. На глобальному рівні склалася гнітюча ситуація з житлом. З'являється дедалі більше бездомних, зокрема й у багатих країнах, не меншає примусових виселень. Не маючи можливості отримати доступне житло, усе більше людей і сімей змушені жити в неформальних поселеннях, де відсутні гарантії володіння житлом й основні послуги».

Ключові норми міжнародного права у галузі житла сповідують філософію достатності житла як одну з форм забезпечення сталого розвитку в житлових політиках країн світу. Житло не можна вважати достатнім, якщо користувачі ним не забезпечені правовим захистом від примусового виселення, переслідувань чи інших погроз; якщо воно не облаштоване питною водою, каналізацією, опаленням, електроенергією та доступом до життєво необхідних інфраструктурних об'єктів; не гарантує фізичну та психологічну безпеку його жителів; фінансово недоступне, а його вартість, включно з вартістю комунальних послуг, оренди чи інших витрат, позбавляють людину засобів для фінансування інших потрібних для нормального життя й розвитку можливостей.

Право на достатнє житло – це не право власності: його слід розуміти ширше, ніж право володіти, оскільки воно охоплює права, не пов'язані з володінням, а покликані забезпечити кожному безпечно й достойне місце проживання. Права людини є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Порушення права на достатнє житло може завадити реалізації інших важливих прав людини, таких як право на медичну допомогу, освіту, захист від насильства чи расової або релігійної дискримінації, право на працю тощо ("Pravonadostatochnoeznilishche").

Міжнародні акти права дають посилання на керівні принципи, які слід використовувати державам у розробці своїх політик для досягнення сталого розвитку.

Обов'язок держави поділяється на три категорії:

– обов'язок поважати, а саме утримуватися від прямого чи непрямого втручання в здійснення права на достатнє житло;

– обов'язок захищати, який потребує від держави запобігати втручанням третіх осіб у здійснення права на достатнє житло.;

– обов'язок здійснювати потребує від держави вжиття низки законодавчих, адміністративних, бюджетних, судових та інших заходів для забезпечення повної реалізації права на достатнє житло ("Vykladfaktiv", 2006).

Рада управляючих програми ООН з населених пунктів на 24 сесії 2013 року дала

визначення Глобальної стратегії у сфері житла як спільного глобального руху за забезпечення достатнього житла для всіх та покращення доступу до житла загалом й умов життя мешканців неформальних поселень (нетрів) зокрема. Однією з ключових її цілей є спонукання держав до розробки національних і регіональних стратегій та політик сталого розвитку в галузі забезпечення житлових прав громадян на підставі представлених у ній керівних принципів ("Hlobalnitsili").

Державна житлова стратегія має визначити напрямки державної житлової політики на всіх етапах її реалізації – від визначення проблеми, планування заходів впливу на її вирішення, бюджетування заходів – до моніторингу результатів досягнення. За очікуваннями учасників 24 сесії Ради управляючих програми ООН з населених пунктів, результатом глобальної стратегії ООН-Хабітат щодо житла має бути перетворення житла на одну з центральних тем сучасної глобальної дискусії щодо питання про економічно спроможні, екологічно та культурно сталі й соціально інклюзивні міста. Стратегія має дати можливість отримати низку критично важливих результатів зміни парадигми в баченні та практичній реалізації житлових політик. З огляду на керівні принципи глобальної стратегії, пропонується розробка національних житлових стратегій як складових національних містобудівних політик, що передбачають перелік узгоджених дій, спрямованих на планування, розробку інвестиційних програм, управління експлуатацією житла та запобігання виникненню нових неформальних житлових поселень (Kucherenko, 2019).

ООН-Хабітат було розроблено, а ГА ООН 2016 року прийнято «Нову програму розвитку міст». Чільне місце в цьому документі належить пошуку сталих рішень під час розробки політик у сфері досягнення державами високого рівня забезпечення прав громадян на достатнє та доступне житло.

Відповідно до зазначеної програми, держави-учасниці беруть на себе зобов'язання сприяти формуванню національної, субнаціональної та місцевої політик, які надаватимуть підтримку послідовній реалізації права на достатнє житло для всіх як однієї зі складових права на задовільний рівень життя, допомагатимуть боротися з усіма формами дискримінації та насильства, запобігати довільним примусовим виселенням, у центрі якої перебувають потреби бездомних, які знаходяться в уразливому становищі, груп з низьким рівнем доходів й інвалідів. Має бути забезпечена участь і залучення громад та зацікавлених сторін до планування й здійснення цієї політики, включно з наданням підтримки суспільному виробництву

середовища проживання відповідно до національного законодавства та стандартів. Держави мають сприяти виробленню комплексної житлової політики та підходів з урахуванням вікових і гендерних аспектів у всіх секторах, зокрема, у сфері зайнятості, освіти, охорони здоров'я та соціальної інтеграції на всіх рівнях. Уряди мають здійснювати розробку політик і підходів, які передбачають надання достатнього, недорогого, доступного, ресурсоефективного, безпечного, надійного та вдало розташованого житла з хорошим транспортним сполученням ("Nova programa").

На особливу увагу заслуговує близькість і зміцнення просторових відносин з рештою міської забудови та прилеглими функціональними областями. Стимулювання пропозиції різних варіантів достатнього житла, що є безпечними, недорогими й доступними для членів різних груп суспільства за рівнем доходу, з огляду на соціально-економічну та культурну інтеграцію відокремлених соціальних груп, бездомних й осіб, які перебувають в уразливому становищі, а також запобігання сегрегації. Основним завданням ООН-Хабітат у контексті Глобальної стратегії є ініціювання, просування та підтримка стратегії як глобального руху за забезпечення достатнього, інклюзивного й сталого житла для всіх, а також сталого міського розвитку.

Однією з ключових норм міжнародного права, яка визначає принципи формування соціально орієнтованої житлової політики, є Женевська хартія ООН «Про стале житлове господарство», прийнята Європейською Економічною комісією ООН 2015 року. Її головною метою є забезпечення доступу до достойного, достатнього, прийняттого за ціною та здорового житла для всіх. Важливу роль у зазначеній Хартії відіграє забезпечення належної якості життя людини. Основною її задачею є підвищення стійкості житлового господарства в регіоні Європейської Економічної Комісії ООН здійсненню ефективної політики та заходів на всіх рівнях на підставі міжнародної співпраці з метою сприяння сталому розвитку. Досягнення поставленої цілі можливе за умови визначення викликів, які стоять на шляху до сталого житлового господарства ("Zhenevskaia Khartia").

Позитивного впливу житлового господарства в контексті захисту прав громадян можна досягти завдяки застосуванню таких принципів: охорона природи, економічна ефективність, соціальна інтеграція, участь громадськості й адекватність з погляду культури. Проектування, будівництво й експлуатація житла має відбуватися таким чином, щоб звести до мінімуму вплив на довкілля та сприяти екологічній стійкості. Житлове господарство є важливим сектором національної економіки,

яке має бути як стійким елементом економіки, що розвивається, так і сектором, діяльність якого спрямована на задоволення потреби населення в достатньому, доступному й гідному житлі. Подальший розвиток політики в галузі житлового господарства має супроводжуватися належною увагою до усвідомлення та узгодження участі громадськості, соціальної інклюзивності, прозорості й важливості процесів етнічного характеру. У житловій політиці мають бути враховані питання культурної ідентичності, цінностей і емоційного добробуту.

На саміті ООН 2015 року було затверджено 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), які є частиною Порядку денного в галузі розвитку на період до 2030 року, що охоплює всі сфери життя людини та є своєрідним дороговказом для держав у досягненні належного рівня розвитку суспільства, забезпеченні та захисті прав кожного та недопущенні насильства в будь-яких проявах. Передбачено, що країни спрямовуватимуть зусилля на подолання всіх форм бідності, боротьбу з нерівністю, усунення негативних проявів кліматичних змін. Хоча ЦСР не є юридично обов'язковими, очікується, що всі країни світу візьмуть на себе відповідальність та створюватимуть умови для їх досягнення.

Україна приєдналася до глобального процесу імплементації та досягнення цілей. Міністерство економічного розвитку нашої держави підготувало у 2017 році Національну доповідь «Цілі сталого розвитку. Україна», яка надає бачення орієнтирів досягнення Україною Цілей сталого розвитку з урахуванням загальноприйнятого принципу «нікого не залишити осторонь». Розроблено 86 завдань національного розвитку та 172 показники для моніторингу стану їх досягнення. Доповідь було схвалено міжвідомчою робочою групою високого рівня, до якої увійшли представники центральних органів виконавчої влади, науковці та представники громадянського суспільства. Подолання бідності, міцне здоров'я та благополуччя, якісна освіта, чиста вода, доступна й чиста енергія, скорочення нерівності, пом'якшення наслідків зміни клімату – ось цілі, досягнення яких можливе лише за умови реалізації соціально-справедливої, економічно збалансованої житлової політики. Лише досягнення Цілей в комплексному їх розумінні може наблизити суспільство до гідних житлових умов ("Tsili Staloho Rozvytku").

Окремо зупинимося на Цілі 11. Сталий розвиток міст і громад, яка має наступні завдання та індикатори (таблиця).

Таблиця

Завдання	Індикатори
Забезпечити доступність житла	Коефіцієнт платоспроможності позичальника, РТІ (співвідношення щомісячних витрат позичальника та членів його родини обслуговування боргу за іпотечним кредитом та сукупного обсягу щомісячних доходів), % Частка відмов позичальникам іпотечних кредитів у загальному обсязі запитів на отримання кредитів за невідповідністю коефіцієнту платоспроможності (РТІ перевищує 43 %), %
Забезпечити розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участі громадськості	Частка регіонів, що затвердили та впроваджують регіональні стратегії розвитку й плани заходів з їх реалізації, розроблені за участі громадськості, %
Забезпечити збереження культурної та природної спадщини із залученням приватного сектору	Кількість об'єктів культурної та природної спадщини, включених до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, одиниць. Кількість пам'яток національного значення, включених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, одиниць. Площа природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, % території країни
Забезпечити своєчасне оповіщення населення про надзвичайні ситуації з використанням інформаційних технологій	Рівень реконструкції загальнодержавної системи централізованого оповіщення населення, %
Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин на довкілля шляхом використання інноваційних технологій	Обсяг викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин, % до рівня 2015 року. Сумарний обсяг викидів у атмосферне повітря забруднюючих речовин від пересувних джерел, умовно приведений до оксиду вуглецю з урахуванням відносної агресивності основних забруднювачів, % до рівня 2015 року. Сумарний обсяг викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин в атмосферному повітрі перевищують середньодобові гранично допустимі концентрації, одиниць
Забезпечити розробку й реалізацію стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури й виробництво місцевої продукції	Кількість робочих місць у сфері туризму (середньооблікова кількість штатних працівників колективних засобів розміщування та суб'єктів туристичної діяльності України), тис. одиниць

Досліджуючи ЦСР та окремі сфери, які вони мають намір покращити, можна зробити висновок, що житлова політика має використовуватися як складова структурної державної та регіональних політик, суттю яких і є необхідність урегулювання всіх суспільних інтересів для забезпечення сталого розвитку.

З метою виконання зобов'язань, заявлених у складі ЦСР і Нової програми розвитку міст, кожна держава повинна розробити й впровадити житлову стратегію, що базується на правах людини. Комітет з економічних, соціальних і культурних прав Європейської Економічної Комісії ООН чітко зазначає основне місце цього обов'язку у зв'язку з правом на достатнє житло ("Vyklad faktiv", 2006, p. 12). Слід чітко розрізняти поняття «житлова стратегія» та «житлова політика». Житлова стратегія як своєрідний логос, на маркерах якого побудована житлова політика, що містить комплекс програм, спрямованих на розв'язання проблем у сфері житла, зокрема пов'язаних із розв'язанням питання забезпечення житлом бездомних, формуванням фонду соціального житла та доступу до житла приватного сектора.

Міжнародні норми права та прагнення міжнародних організацій спрямовані на сприяння розробці таких національних політик у галузі житлових прав, які надають підтримку послідовній реалізації права на достатнє житло для всіх, як однієї зі складових права на задовільний рівень життя. Причому акцентовано не на зобов'язанні держав щодо безкоштовного надання житла у власність. Філософія міжнародних норм права спрямована на необхідність створення доступних і достойних умов життя для всіх. У цій ситуації можна припустити, що необхідність як методологічна категорія філософського дослідження є тим, що виходить із внутрішньої суті речей і має обов'язково відбутися. Самі по собі міжнародні норми права мають лише абстрактну форму визначення права людини на житло без практичних наслідків забезпечення самого права як такого та мають глобальний характер спрямованості розвитку світового суспільства. Для досягнення задекларованих у них парадигм надзвичайно важливими є синхронізація та практичне впровадження механізмів, розроблених на підставі запропонованих керівних принципів, у житлових політиках держав світу.

Погляди й підходи до формування та реалізації житлової політики й захисту житлових прав громадян у країнах світу різні, але переважно всі держави формують свої житлові стратегії та політики, маючи за орієнтир конкретні умови й результати, які планується досягти. Майже всі країни світу, особливо економічно розвинені, здійснюють підтримку тих громадян, які не мають засобів для забезпечення себе мінімальними житловими умовами.

Поняття доступного житла, достатнього житла, соціального житла трактують по-різному,

але у всіх країнах ці поняття так чи інакше формують напрямки реалізації політики у сфері захисту базових прав громадян.

Основними викликами на шляху досягнення бажаних результатів із забезпечення житлових прав громадян, які є актуальними майже для всіх держав світу, є потреба в достатньому житлі, яка постійно зростає, і недостатній рівень фінансування житлової політики. Процес глобальної урбанізації потребує розробки нових житлових стратегій, спрямованих на створення додаткових житлових об'єктів у містах і недопущення пов'язаних із цим негативних наслідків у сфері захисту довкілля, збереження культурної спадщини, забезпечення достойних і комфортних умов проживання в містах та недопущення соціальних сегрегацій.

Як уже доведено, житлова стратегія має ширше значення, ніж житлова політика та житлові програми, і базується на концепції суспільних трансформацій, які слід враховувати з плином часу. У межах стратегії відбувається синхронізація низки нормативно-правових актів політик і рішень, спрямованих на задоволення потреб у сфері житла. Метою стратегії має стати не лише забезпечення житлом, а й усунення нерівностей в чинних системах.

Очевидною є чимала увага до сталого розвитку, яку приділяють міжнародні інституції, зокрема Організація Об'єднаних Націй. Проте залишаються питання: чи готові країни імплементувати філософію сталого розвитку у свої політики й програми; чи здатні країни використовувати державні інструменти для сталого розвитку? Низка країн підходить до питання сталого розвитку інституційно, упроваджує механізми, що забезпечують баланс прав й обов'язків, таким чином, щоб запобігти проявам різкої нерівності, досягти забезпечення прав людей, зокрема житлових, на мінімально необхідному рівні. Водночас деякі країни, серед яких, на жаль, й Україна, – імплементуючи норми міжнародного права, підходять до практичної реалізації лише на декларативному рівні. Неможливо досягти успіху в забезпеченні сталого розвитку, тим більш у сфері прав людини на житло, у короткостроковий період. Психологічне сприйняття громадянином його прав сформоване на підставі історичних аспектів розвитку й існування конкретного суспільства. Якщо установлені постулати не захищають права всіх без винятку громадян, очевидно, що таку політику необхідно трансформувати в напрямку сталого розвитку, що є ширшим за зменшення шкоди поняттям, та базується на управлінні спільними та суспільними ресурсами. Зміна напрямку сприйняття людиною обсягу її прав у бік їх зменшення, попри те, що надто високі декларативно закріплені права все одно не виконуються, є політично болючим питанням, яке потребує від держави широкого суспільного діалогу та політичної волі для

здійснення реформ, що порушують права окремих людей, але забезпечать переваги більшості.

Прикладом того, як обіцянки докорінних змін у певних галузях впливають на політичну ситуацію, є досвід Франції у її спробі модернізувати застаріле законодавство про працю та сприйняття людьми запропонованих змін, які в ретроспективі скасовують їхні пільги. Населення цієї країни звикло до привілеїв, тому чинило спротив необхідним масштабним змінам, а рейтинг до цього популярного президента Е. Макрона почав стрімко знижуватися. Отже, одним із ворогів упровадження механізмів сталого розвитку є політичний популізм.

Існує думка, що вільний ринок є запорукою сталого розвитку, адже він розподіляє світові ресурси таким чином, що їх використовують найефективніше. Але головною проблемою доктрини вільного ринку є те, що вона полягає у прагненні до безперервного зростання, рушійною силою якого є споживання. Доки ми найбільше цінуватимемо зростання, доти ніколи не досягнемо по-справжньому сталого розвитку. Адже уряди віддаватимуть перевагу підтримці зростання в короткостроковій перспективі, недбало використовуючи ресурси. У світі, що розвивається, де більшість людей досі не має прав, зростання за будь-яку ціну призведе лише до похмурого майбутнього (Chandran, Nair, 2018, p. 28).

У жодному разі не припускаю думки щодо того, що вільний ринок не може бути одним із основних факторів досягнення сталого розвитку. Але надважливо на державному рівні чітко окреслити правила розвитку ринку таким чином, щоб не допускати встановлення нерівності в доступі до базових основоположних прав. У цьому розумінні зобов'язання держави полягає в тому, щоб реалізація прав однієї людини не призводила до порушення прав іншої. Наприклад, Сингапур як держава, що досягла високих результатів у сталому розвитку, водночас з установленням ліберальних умов для розвитку вільного ринку контролює та регулює такі суспільно важливі сфери життя, як охорона здоров'я та житла.

У порівнянні з обов'язком визнавати, поважати й боронити, зобов'язання держав здійснювати право на достатнє житло є позитивним і передбачає певне державне втручання. Саме на цьому рівні виникає низка питань, які стосуються розподілу державних витрат, державного регулювання економікою та земельним ринком, забезпечення функціонування сфери послуг у громадському секторі, створення відповідної інфраструктури, перерозподілу доходів і виконання інших позитивних зобов'язань.

Комітет економічних, соціальних і культурних прав Організації Об'єднаних Націй зазначав необхідність розробки урядових стратегій, покликаних гарантувати право кожної людини жити в мирі та гідності. У межах таких стратегій повинно бути відображене питання законного права на

землю. Комітет також визначав, що більшість заходів, необхідних для реалізації права на житло, вимагатимуть відповідних фінансових ресурсів, і що в деяких випадках найефективнішим засобом використання державних субсидій у житловій галузі, можливо, буде скерування відповідних фінансових коштів безпосередньо на будівництво нового житла ("Vyklad faktiv", 2006).

Одне з перших визначень сталого розвитку містилося в доповіді голови Міжнародної комісії з довкілля та розвитку, створеної Організацією Об'єднаних Націй 1983 року, Гарлема Брунтланна «Наше спільне майбутнє»: «Процес змін, за яких використання ресурсів, спрямування інвестицій і технологічного розвитку й інституційних змін гармоніюють між собою та покращують поточний і майбутній потенціал, щоб задовольнити потреби і прагнення людей» ("Report of the World", 1987).

Сталий розвиток у галузі захисту довкілля був одним із напрямів розвитку, на які було спрямовано Цілі розвитку тисячоліття, закріплені Організацією Об'єднаних Націй 2000 року. Опосередковано вони стосувалися й житлових господарств держав у контексті необхідності перегляду екологічних стандартів будівництва, переробки будівельного та побутового сміття, забезпечення якості повітря в приміщеннях. Ці проблеми досі залишаються невирішеними на глобальному рівні. За даними ООН, до 2050 року у містах мешкатимуть дві третини людства (6,5 мільярдів жителів планети). Це сильний виклик для збереження екосистеми планети, адже, відповідно до статистичних даних, світове енергоспоживання житловим сектором складає 41 %, а викиди парникових газів – 36 % ("World Urbanization Prospects", 2018).

Із затвердженням Організацією Об'єднаних Націй Цілей сталого розвитку 2015 року сталий розвиток став пріоритетним напрямом міжнародного розвитку, за своєю суттю – дороговказом для країн на шляху до сталого розвитку.

Чандран Наїр у книзі «Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства» визначає три основні цілі сталої держави:

1) захист суспільних і спільних благ, щоб у всіх людей був рівний і справедливий доступ до них, оскільки це сприятиме наданню всім людям доступу до базових прав життя й гарантуватиме їх отримання;

2) визначення способу досягти помірного достатку (на противагу нещадному розумінню достатку, яке існує сьогодні), яке більш відповідатиме вимогам до обмеження ресурсів у XXI столітті та національній потребі у визначеній самодостатності;

3) структурування економіки з метою інтерналізувати екстерналії ринку, окреслюючи більш відверте розуміння продуктивності, економічних переваг і витрат.

Розкриваючи суть першої з трьох цілей, автор до обов'язків держави, серед іншого, відносить забезпечення доступності житла для всіх через механізми запровадження контролю над ринком житла та припинення використання державної землі для максимізації приватного прибутку (Chandran, Nair, 2018, p. 111-113).

Проаналізувавши ключові норми міжнародного права в галузі прав людини, можна дійти висновку, що основа філософської парадигми сталого розвитку в галузі житлових прав людей повинна базуватися на таких фундаментальних постулатах:

– право на проживання. Усі люди повинні користуватися гарантованим правом проживання та мати правовий захист від примусового, незаконного виселення, переслідування чи дискримінацій;

– право на доступне житло. Витрати людини на задоволення житлових прав мають бути такими, які не обмежують людину в забезпеченні витрат на інші життєво необхідні потреби;

– право на адекватне житло. У процесі формування житлової політики та норм права слід брати до уваги всі можливі особливості різних категорій громадян (багатодітні сім'ї, люди з інвалідністю, люди поважного віку тощо).

– право на здорове житло. Під час планування житлової забудови слід враховувати екологічні особливості місцевості й можливість забезпечення відповідної інфраструктури, яка безпосередньо позитивно впливатиме на здоров'я людини.

Наукова новизна

З огляду на імплементацію Україною низки міжнародних актів у сфері сталого розвитку виникає необхідність опрацювання на науковому рівні можливості їх практичного впровадження й філософсько-правовому рівні осмислення їх суті та впливу на суспільство на.

Висновки

Можна дійти висновку, що сталий розвиток є найперспективнішою ідеологією третього тисячоліття. Зрештою, вона витіснить усі нинішні світоглядні ідеології, які переважно є фрагментарними, а відповідно неспроможними забезпечити розвиток цивілізації чи навіть її збереження. Сталий розвиток – це системно керований розвиток концепції необхідності встановлення балансу між потребами людства сьогодні й інтересами майбутніх поколінь, парадигму якого складають соціальний напрям, економічний напрям й екологічний напрям. Очевидним є те, що житло як матеріальна складова існування людини лежить у площині всіх трьох парадигм сталого розвитку.

Держави мають усвідомити свою відповідальність перед суспільством та майбутніми поколіннями під час розробки й затвердження планів розвитку, виносити на обговорення суспільства важливі, навіть незручні питання, пропонувати відповіді на питання, які є джерелом дискурсу сталого розвитку з погляду перевірки реальності їхнього впровадження та очікуваних результатів. Для досягнення запланованих результатів слід синхронізувати суміжні державні стратегії в різних суспільно-політичних сферах, щоб не допустити атаківмів чи протиріч між ними.

Державам варто розробляти та впроваджувати національні політики у сфері житла, в яких буде визначено цілі й напрямки розвитку житлового сектора з передбаченням особливого місця соціально незахищеним групам суспільства, а також ресурси й джерела, які спрямовуватимуться на досягнення поставлених цілей, конкретні шляхи й способи реалізації поставлених задач, способи контролю за додержанням права громадян на достатнє житло.

REFERENCES

- Chandran, Nair. (2018). Derzhava staloho rozvytku [State of sustainable development]. *Maibutnie uriaduvannia, ekonomiky ta suspilstva, Future government, economy and society*, 28 [in Ukrainian].
- Chelak, O.R. (2016). Rehionalna polityka v umovakh staloho rozvytku [Regional policy in the context of sustainable development]. *Hrani, Faces*, 19(8), 118-123. doi: <https://doi.org/10.15421/171660> [in Ukrainian].
- Cherenko, L.M. (2018). Zhytlovi umovy naselennia i vybir priorityetnykh napriamiv zhytlovoi polityky [Housing conditions of the population and the choice of priority areas of housing policy]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika, Demography and social economy*, 1(32). doi: <https://doi.org/10.15407/dse2018.01.126> [in Ukrainian].
- Deiatelnost Programmy OON po naselennym punktam: Ramochnyy dokument po Globalnoy strategii v oblasti znili [Activities of the United Nations Human Settlements Program. framework document for the Global Shelter Strategy]. (n.d.). www.un.org. Retrieved from <https://www.un.org/ru/sections/general/documents/> [in Russian].
- Deklaratsiia sotsialnogo progressa i razvitiia: mezndunar. dok. ot 11 dek. 1969 g. [Declaration of Social Progress and Development from December 11, 1969]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_116#Text [in Russian].
- Drozdov, D. (2020). Miski ahlomeratsii ta instrumenty staloho rozvytku hromad u zakonodavstvi Frantsii ta Ukrainy [Urban agglomerations and tools for sustainable community development in the legislation of France and Ukraine]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia, Theory and practice of public administration*, 2(69), 246-256. doi: <https://doi.org/10.34213/tp.20.02.30> [in Ukrainian].
- Durman, O. (2020). Tsili staloho rozvytku yak stratehichni napriamky rozvytku Ukrainy na 2015-2030 rr. [Sustainable development goals as strategic directions of Ukraine's development for 2015-2030]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia, Theory and practice of public administration and local self-government*, 1. doi: <https://doi.org/10.35546/kntu2308-8834/2020.1.12> [in Ukrainian].

- Fesenko, M. (2020). Konsolidatsiia mizhnarodnogo poriadku u zabezpechenni staloho rozvytku liudstva [Consolidation of the international order in ensuring the sustainable development of mankind]. *Zovnishni spravy, Foreign affairs*, 3, 5-12. doi: 10.46493/2663-2675-2020-3-1 [in Ukrainian].
- Hlobalni tsili staloho rozvytku [Global goals of sustainable development]. (n.d.). www.ua.undp.org. Retrieved from <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html> [in Ukrainian].
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. (n.d.). www.ohchr.org. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>.
- Klieefish-Yobst, U., Keddermann, P., & Yunh, K. (2020). *Usim potribne zhytlo, spravedlyve, sotsialne, dostupne [Everyone needs housing, fair, social, affordable]*. Kyiv: KENEKShENS [in Ukrainian].
- Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod: mizhnar. dok. vid. 4 lystop. 1950 r. [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms from November 4, 1950]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
- Korolchuk, L.V. (2020). Kontseptualni osnovy teorii staloho rozvytku [Conceptual foundations of the theory of sustainable development]. *Ekonomichnyi forum, Economic forum*, 1(4), 14-22. doi: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-4-2> [in Ukrainian].
- Kucherenko, O.Yu. (2019). Stratehii i rezultaty derzhavnoi zhytlovoi polityky v Ukraini [Strategies and results of the state housing policy in Ukraine]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu imeni V.I. Vernadskoho, Scientific notes of Tavriya National University named after V.I. Vernadsky*, 30(69), 3, 109-118. doi: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.3/19> [in Ukrainian].
- Miloon, Kothari. (2009). *Report of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context*. Retrieved from <https://digitalibrary.un.org/record/649445>.
- Mostepaniuk, A.V. (2020). Sotsialna polityka derzhavy: formuvannia naukovykh pidkhodiv ta yevropeiski realii [Social policy of the state: formation of scientific approaches and European realities]. *Ekonomichna teoriia ta istoriia ekonomichnoi dumky, Economic theory and history of economic thought*, 31(70), 2, 1-7. doi: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-1> [in Ukrainian].
- Nova prohrama rozvytku mist [New urban development program]. (n.d.). uploads.habitat3.org. Retrieved from <http://uploads.habitat3.org/hb3/NUA-Ukrainian.pdf> [in Ukrainian].
- Novikov, V.M. (2018). Udoskonalennia finansuvannia zhytlovoho budivnytstva [Improving the financing of housing construction]. *Demografiia ta sotsialna ekonomika, Demography and social economy*, 3, 86-99. doi: <https://doi.org/10.15407/dse2018.03.086> [in Ukrainian].
- Pravo na dostatochnoe znilishche [The right to adequate housing]. *Organizatsiia Obedinonnykh Natsiy, United Nations Organization*. Retrieved from https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS21_rev_1_Housing_ru.pdf [in Russian].
- Pryimak, A.M., & Pryimak, I.M. (2019). Realizatsiia derzhavnykh zhytlovykh program yak diievyi mekhanizm udoskonalennia derzhavnoi zhytlovoi polityky (na prykladi Zhytomyrskoi oblasti) [Implementation of state housing programs as an effective mechanism for improving state housing policy (on the example of Zhytomyr region)]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok, Public administration: improvement and development*, 10. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.10.44> [in Ukrainian].
- Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future.(1987). (n.d.). un-documents.net. Retrieved from <http://un-documents.net/our-common-future.pdf>.
- Selevko, V.B. (2019). Pravove vyznachennia poniattia "hidne zhytlo" [Legal definition of "decent housing"]. *Humanitarnyi chasopys, Humanities magazine*, 3, 89-98. doi: <https://doi.org/10.32620/gch.2019.3.09> [in Ukrainian].
- Shevchuk, K. (2020). Yevropeisiki tsinnosti yak fundament yevropeiskoi identychnosti i vykyky hlobalizatsii [European values as the foundation of European identity and the challenges of globalization]. *Ukraina ta tsinnosti Yevropy: kultura, polityka, osvita, Ukraine and European values: culture, politics, education: Proceedings of the International Scientific Conference* (p.128). Ostrogh: Nats. un-t "Ostrozka akademiia". doi: <https://doi.org/10.25264/26.05.2020> [in Ukrainian].
- Shymko, V.A. (2019). Suchasni aspekty budivnytstva ta rozvytku sotsialnogo zhytla: svitovi dosvid [Modern aspects of construction and development of social housing: world experience]. *Visnyk Kryvorizkoho natsionalnogo universytetu, Bulletin of Kryvyi Rih National University*, 49, 101-105. doi: <https://doi.org/10.31721/2306-5451-2019-1-49-101-105> [in Ukrainian].
- Sotsialnoe znile v regione EeK OON [Social housing in the UNECE region]. (n.d.). www.unece.org. Retrieved from https://www.unece.org/fileadmin/DAM/hlm/documents/Publications/Social_Housing_in_UNECE_region.rus.pdf [in Russian].
- Tsili Staloho Rozvytku [Sustainable Development Goals]. (n.d.). me.gov.ua. Retrieved from <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=938d9df1-5e8d-48cc-a007-be5bc60123b8&tag=TSiliStalogoRozvitku> [in Ukrainian].
- Tsili staloho rozvytku: Ukraina - 2019 [Sustainable development goals: Ukraine – 2019]. (2019). Kyiv: Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy; M-vo ekonom. rozvytku i torhivli Ukrainy [in Ukrainian].
- Volkova, A. (2020). Zabezpechennia vnutrishnio peremishchenykh osib dostupnym zhytлом kriz pryzmu novoi yakosti zhyttia [Providing internally displaced persons with affordable housing through the prism of a new quality of life]. *Zbirnyk naukovykh prats LOGOS, Collection of scientific works LOGOS*, 5, 74-76. doi: <https://doi.org/10.36074/11.12.2020.v5.23> [in Ukrainian].

- Vyklad faktiv No. 21. Prava liudyny na dostupne zhytlo [Statement of facts № 21. Human rights to affordable housing]. (2006). *Sait "Kharkivska pravozakhysna hrupa", Site "Kharkiv Human Rights Group"*. Retrieved from <https://khpg.org/1145277493> [in Ukrainian].
- World Urbanization Prospects. (2018). (n.d.). *population.un.org*. Retrieved from <https://population.un.org/wup/>.
- Zahalna deklaratsiia prav liudyny: mizhnar. dok. vid10 hrud. 1948 r. [Universal Declaration of Human Rights from December 10, 1948]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text [in Ukrainian].
- Zhenevskaia Khartiia OON ob ustoychivom znilishchnom khoziaystve [UN Geneva Charter on Sustainable Housing]. (n.d.). *unece.org*. Retrieved from https://unece.org/DAM/hlm/charter/Language_versions/RUS_Geneva_UN_Charter.pdf [in Ukrainian].
- Zherebylo, I.V. (2020). Sotsialna polityka derzhavy yak rehuliator rozvytku sotsialnoi sfery: teoretyko-metodolohichni aspekty [Social policy of the state as a regulator of the development of the social sphere: theoretical and methodological aspects]. *Problemy ekonomiky, Problems of the economy*, 1(43), 283-289. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-283-289> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Чандрен Наїр. Держава сталого розвитку. *Майбутнє урядування, економіки та суспільства*. 2018. С. 28.
- Челак О. Р. Регіональна політика в умовах сталого розвитку. *Грані*. 2016. № 19 (8). С. 118–123. doi: <https://doi.org/10.15421/171660>.
- Черенко Л. М. Житлові умови населення і вибір пріоритетних напрямів житлової політики. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 1 (32). doi: <https://doi.org/10.15407/dse2018.01.126>.
- Деятельность Программы ООН по населенным пунктам: рамочный документ по Глобальной стратегии в области жилья. URL: <https://www.un.org/ru/sections/general/documents/>.
- Декларация социального прогресса и развития: междунар. док. от 11 дек. 1969 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_116#Text.
- Дроздов Д. Міські агломерації та інструменти сталого розвитку громад у законодавстві Франції та України. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Т. 2 № 69. С. 246–256. doi: <https://doi.org/10.34213/tp.20.02.30>.
- Дурман О. Цілі сталого розвитку як стратегічні напрямки розвитку України на 2015–2030 рр. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2020. № 1. doi: <https://doi.org/10.35546/kntu2308-8834/2020.1.12>.
- Фесенко М. Консолідація міжнародного порядку у забезпеченні сталого розвитку людства. *Зовнішні справи*. 2020. № 3. С. 5–12. doi: [10.46493/2663-2675-2020-3-1](https://doi.org/10.46493/2663-2675-2020-3-1).
- Глобальні цілі сталого розвитку. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>.
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>.
- Клеєфіш-Йобст У., Кеддерманн П., Юнг К. Усім потрібне житло, справедливе, соціальне, доступне. Київ: КЕНЕКШЕНС, 2020. 240 с.
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
- Корольчук Л. В. Концептуальні основи теорії сталого розвитку. *Економічний форум*. 2020. № 1 (4). С. 14–22. doi: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-4-2>.
- Кучеренко О. Ю Стратегії й результати державної житлової політики в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2019. Т. 30 (69). № 3. С. 109–118. (Серія «Державне управління»). doi: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.3/19>.
- Miloon Kothari. Report of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context. 2009. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/649445>.
- Мостепанюк А. В. Соціальна політика держави: формування наукових підходів та європейські реалії. *Економічна теорія та історія економічної думки*. 2020. Т. 31 (70). № 2. С. 1–7. doi: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-1>.
- Нова програма розвитку міст. URL: <http://uploads.habitat3.org/hb3/NUA-Ukrainian.pdf>.
- Новіков В. М. Удосконалення фінансування житлового будівництва. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 3 (34). С. 86–99. doi: <https://doi.org/10.15407/dse2018.03.086>.
- Право на достаточное жилище. *Организация Объединённых Наций*. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS21_rev_1_Housing_ru.pdf.
- Приймак А. М., Приймак І. М. Реалізація державних житлових програм як дієвий механізм удосконалення державної житлової політики (на прикладі Житомирської області). *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 10. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.10.44>.
- Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future. 1987. URL: <http://undocuments.net/our-common-future.pdf>.
- Селевко В. Б. Правове визначення поняття «гідне житло». *Гуманітарний часопис*. 2019. № 3. С. 89–98. doi: <https://doi.org/10.32620/gch.2019.3.09>.

- Шевчук К. Європейські цінності як фундамент європейської ідентичності і виклики глобалізації. *Україна та цінності Європи: культура, політика, освіта*: матеріали Міжнар. наук. конф. Острог: Нац. ун-т «Острозька академія», 2020. 128 с. doi: <https://doi.org/10.25264/26.05.2020>.
- Шимко В. А. Сучасні аспекти будівництва та розвитку соціального житла: світовий досвід. *Вісник Криворізького національного університету*. 2019. Вип. 49. С. 101–105. doi: <https://doi.org/10.31721/2306-5451-2019-1-49-101-105>.
- Социальное жилье в регионе ЕЭК ООН. URL: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/hlm/documents/Publications/Social_Housing_in_UNECE_region.rus.pdf.
- Цілі Сталого Розвитку: нац. доп. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=938d9df1-5e8d-48cc-a007-be5bc60123b8&tag=TSiliStalogoRozvitku>.
- Цілі сталого розвитку: Україна – 2019: моніторинг. звіт. Київ: Держ. служба статистики України; М-во економ. розвитку і торгівлі України, 2019. 92 с.
- Волкова А. Забезпечення внутрішньо переміщених осіб доступним житлом крізь призму нової якості життя. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. 2020. № 5. С. 74–76. doi: <https://doi.org/10.36074/11.12.2020.v5.23>.
- Виклад фактів № 21. Права людини на доступне житло. *Харківська правозахисна група*: [сайт]. 2006. URL: <https://khpgr.org/1145277493>.
- World Urbanization Prospects 2018. URL: <https://population.un.org/wup/>.
- Загальна декларація прав людини: міжнар. док. від 10 груд. 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
- Женевская Хартия ООН об устойчивом жилищном хозяйстве. URL: https://unece.org/DAM/hlm/charter/Language_versions/RUS_Geneva_UN_Charter.pdf.
- Жеребило І. В. Соціальна політика держави як регулятор розвитку соціальної сфери: теоретико-методологічні аспекти. *Проблеми економіки*. 2020. № 1 (43). С. 283–289. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-283-289>.

Стаття надійшла до редколегії 20.01.2021

Komnatnyi S. – Ph.D in Pedagogic, Doctoral Student of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2124-2047>

Philosophy of Sustainable Development as a Guideline for the Formation of Modern State Housing Policy

*The purpose of the study is to make proposals on the need to rethink at the philosophical level the paradigms of sustainable development strategy in the field of housing policy and develop guidelines for housing strategy in order to achieve the Sustainable Development Goals. **Methodology.** The methodological tools were chosen taking into account the purpose, specifics of the subject and object of research, through a systematic comparative legal analysis of international instruments in the field of sustainable development and housing policy. Modeling of guiding principles taking into account the main postulates of sustainable development. **Scientific novelty.** In connection with the implementation of a number of international acts in Ukraine, in the field of sustainable development, there is a need in determining, at the scientific level, the possibility of their practical implementation and understanding of their essence and impact on society at the philosophical and legal level. **Conclusions.** International organizations consider sustainable development as the main ideology of the third millennium, and international regulations identify the problem of providing citizens with housing as one of the problems on the path to sustainable development and call on countries to develop housing strategies aimed at implementing housing policies that will regulate the issue of providing decent housing for all.*

Keywords: sustainable development; guidelines; housing strategy; housing policy; sufficient housing; affordable housing; decent housing; housing rights.